

Олег ПЕСЧАНИЙ
(Київ, Україна)

Значення місцевої історії у загальній історії Швейцарії

Швейцарія невелика країна у центрі Європи. Нині вона належить до найбагатших і найавторитетніших країн світу. А що ми знаємо про її історію – майже нічого. Якось вивчення досвіду Швейцарії не входить в коло інтересів українських дослідників. А повчитися, думається, є чому. Оскільки, Швейцарія – це країна, де люди у свій час навчилися обертати «мінуси» місцеперебування в «плюси». Віддаленість від цивілізації і промислових центрів, гірський ландшафт, де одним землеробством не проживеш, тривалі зими, відсутність доріг – все це, здавалося б, прирікало тутешніх мешканців на животіння, нескінченний випас корів і спів йодлів... Люди з такою долею не змирилися і творили свою історію, прагнучи добитися поліпшення життя в кожній своїй місцині.

Торкаючись історіографії питання поставленого у заголовок даної розвідки слід зазначити, що про місцеву історію альпійської країни, загалом, і її значення у загальній історії цієї країни ніхто з українських науковців не писав. У Швейцарії, зрозуміло, місцева історія перебуває більше в полі зору дослідників Тож можна назвати швейцарських науковців, що займаються проблемами вивчення місцевої історії у Швейцарії. Насамперед, це дослідник Крістіан Люті з університетської бібліотеки у м. Берн¹[13]. Окрім нього, питання місцевої історії у Швейцарії вивчають Макс Бауман [7], Себастьян Брендлі [8], Бруно Фрітше [11], Мартін Кьорнер [12], Бруно Майер [14], Рене Салате [16], Франсуа Вальтер [18] та інші.

У даній розвідці автор намагається висвітлити роль місцевої історії в загальній історії Швейцарії, як дбають швейцарці про збереження історичної пам'яті у своїй місцевості і що це їм дає в житті.

¹ Зацікавленим може знадобитися його е-мейл: christian.luethi@ub.unibe.ch.

Відразу потрібно зазначити, що роль місцевої історії в загальній історії Швейцарії дуже велика. Деякі дослідники відзначають, що навіть занадто велика. І у них є певні підстави так вважати.

Так вони завважують, що багато в чому до цього часу історія Швейцарії є історією швейцарських кантонів, і знайти на полицях магазинів літературу, присвячену власне історії країни як єдиного цілого – дуже складно [2, с. 21]. Таке твердження російського історика дуже схоже на правду. Тим паче, що він не один рік прожив у Швейцарію і ситуацію знає не з чуток.

У всіх 26 швейцарських кантонах і напівкантонах існують історичні товариства. Деякі з них можна назвати. Приміром, Історичне товариство кантона Ааргау, Історичне і антикварне товариство Базеля, Історичний союз кантона Берн, Союз з історії Бодензеє і його околиць і так у кожному кантоні [19]. Всі ці товариства входять в Об'єднане швейцарське історичне товариство (<http://www.sgg-ssh.ch>). Воно було засноване ще в 1841 році. Виданням цього товариства є «Schweizerische Zeitschrift für Geschichte» (Швейцарський історичний журнал). Історичні товариства швейцарських кантонів також видають збірники своїх праць. До того ж проблемам місцевої історії віддають свої шпальти такі журнали, як «Beitrage zur Heimatkunde» (Питання краєзнавства) виходить з 1927 р., «Blätter zur Heimatgeschichte» (Листки історії місцевостей) та інші. Головним завданням місцеві історичні товариства кантонів вважають пошук і публікацію старовинних грамот і інших матеріалів, а також детальну розробку кантональної історії, а результати своєї роботи публікують в різноманітних «Mitteilungen».

Звідки ж корені такого розмаїття місцевих історичних товариств? Думається, відповідь криється в менталітеті швейцарців. Рису любові до краю свого народження і проживання підмітив один англієць. Ось що він написав з цього приводу:

«Швейцарці, з якими ви в ній зустрінетесь, докладуть зусиль переконати вас у тому, що вони перш за все не швейцарці, а цюріхці, бернці, луганці, женевиці... Список може бути настільки широким, наскільки і перелік швейцарських міст і долин. А ось спільного у мешканців країни не так вже й багато – це тільки червоношкіряний швейцарський паспорт і несамовите бажання бути абсолютно несхожими на тих, хто заселяє сусідні долини або міста. У цьому прагненні до місцевої самотності, що відстоюється зі всією рішучістю і цілеспрямованістю, всі швейцарці абсолютно однакові».[1, с. 6-7]

До того ж історія місцевого історіописання має довготривале минуле.

Ще в IX – X ст. у Санкт-Галенському абатстві з'явилася «Хроніка Санкт-Галенського монастиря» Ратберта і Еккехарда. В XIV – XV ст. отримали розповсюдження міські хроніки. Провідна роль тут належала м. Берну. Відомі «Бернські хроніки» К. Юстінгера, Д. Шиллінга XV століття. На початку XVI ст. була продовжена традиція складення місцевих хронік. Можна назвати «Бернську хроніку» В. Ансельма, «Женевську хроніку» Ф. Бонівара. І лише після цього, впродовж XVI століття, були здійснені перші спроби систематизації історії Швейцарії (І. Штумпф, Е. Чуді) [17; 9]

Більш детальна розробка історії окремих кантонів почалася (під впливом поштовху, даного Й. Мюллером [15]) в кінці XVIII ст. То були перші топографічні описи, опубліковані в контексті ери Просвітництва.

Особливого ж розмаху вивчення місцевої історії у більшості кантонів починається під впливом ліберальної революції 1830 р., а з 1848 р. вже на національному рівні. Це пов'язано з тим, що ліберали розуміли місцеву історію як інструмент національної освіти і освіти як передумову робітничої демократії. До XX ст. місцева історія розроблялася не фаховими істориками. Нею займалися викладачі, пастори, або члени муніципалітету. Окрім особистостей, різні групи були активні на цьому полі дослідницької діяльності: місцеві і регіональні історичні асоціації і, в деяких випадках, університети.

Завдяки тому, що (внаслідок положень швейцарської конституції) комуни мають сильні позиції у Швейцарії з XIX ст. місцева історія стала обов'язковим предметом у початковій школі. Це сприяло зростанню поваги до місцевої історії у більшій частини населення. Автори і укладачі історичних публікацій прагнули підсилити ототожнення місцевого населення з їх комунами.

У XX ст. процес дослідження місцевої історії набирав обертів. Більшість комун опублікувала монографії з місцевої історії. З 1980 р. кількість публікацій з місцевої історії дуже зросла [13].

Найбільш типовою формою публікацій з місцевої історії виступають монографії про села, містечки і міста. Багато книг з місцевої історії містять короткі описи місцевих асоціацій, компаній і політичних партій у формі словника. Багато цих публікацій проливає світло на місцеву ситуацію без врахування національної чи міжнародної дійсності. Ці роботи також майже ніколи не проводяться на науковому рівні до-

сліджень. Публікації з місцевої історії ініціюють окремі зацікавленні автори, необхідність проведення ювілеїв чи ініціатива місцевих органів влади. Публікації цих книг зазвичай фінансують комуни, яким не байдужа історія свого краю.

Протягом другої половини ХХ ст. було видано чимало фото- і книг з малюнками про комуни і міста. Окрім того, існує приблизно 200 щорічників і періодичних видань місцевих, регіональних і кантональних історичних товариств по всій Швейцарії.

Крім історії комун видаються і історії кожного з кантонів Швейцарії. З 1980 р. кількість публікацій у цій сфері зростає паралельно до поживлення в місцевій історіографії. Ці книги з кантональної історії також вибірково розглядають історію громад.

Слабкіше представлена місцева історія в науковій сфері. Та все ж і тут її не забувають. Особливо дбає про краснавство університет Цюриха, де науково почали її вивчати ще у ХІХ столітті.

Однак і тут є певні зрушення. Після 1960 р. університети концентруючись на вивченні соціальної і економічної історії, початково розглядали історію окремих комун. У цьому контексті, історики пробували пояснити соціальні зміни за допомогою місцевого джерельного матеріалу. Цей проблемно-орієнтований аналітичний підхід до місцевої історії склав перелом з до цього часу існуючою місцевою історіографією не академічних істориків. В останнє десятиліття більше фахових істориків працюють над проектами по місцевій історії. Ця професіоналізація досліджень ближче пов'язала місцеву історію з науковцями в університетах.

Також важливими інституціями, що займаються проблемами місцевої історії у Швейцарії є архіви, бібліотеки та музеї, котрі збирають матеріали громадівського і кантонального рівня і приймають участь в місцевій історіографії. Зокрема, Швейцарська асоціація архівістів (Verein Schweizerischer Archivarinnen und Archivare VSA, www.vsa-aas.org) пропонує різні програми як допомогу місцевої історіографії у Швейцарії.

Вагомими установами в забезпеченні професійного вивчення місцевої історії виступають дві національні швейцарські інституції. По-перше, це Історичний лексикон Швейцарії (Historisches Lexikon der Schweiz, www.dhs.ch), що публікує, починаючи з 1998 р, статті загального змісту про кожну з 3000 швейцарських комун в друкованій і електронній версіях, останні вільнодоступні через інтернет. По-друге, Швейцарська національна бібліотека (<http://www.nb.admin.ch/slb/index>).

html?lang=en), яка має у своєму розпорядженні великі колекції джерельного матеріалу придатного для істориків, що вивчають місцеву історію. Такі колекції існують також в кантональних бібліотеках, які колекціонують матеріал, що стосується їх територій. У більшості кантонів, бібліографії з кантональної історії і культури публікуються щороку.

Що ж стосується інтернету, то він ще не став важливим підґрунтям у вивченні місцевої історії у Швейцарії. Небагато кантональних бібліотек надають оперативний доступ до переведених у цифрову форму історичних матеріалів на своїх веб-сайтах. Серед наявних веб-сайтів можна назвати цифровий Берн, Бернська культура і історія в інтернеті (www.digibern.ch) та Rerodoc (<http://doc.rero.ch>).

З приведеного вище матеріалу можна зробити висновок, що у Швейцарії проводиться величезна робота з вивчення місцевої історії. І це зумовлює певні результати. Конкретно це виявляється в урочистих святах, знаменних подій та підтриманні історичних традицій. Ось кілька прикладів шанобливого ставлення швейцарців до своєї місцевої історії.

У Швейцарії є низка свят, пов'язаних з історичними подіями. Найбільш відомим з них є Ескалада в Женеві. Його святкують на честь перемоги женеців над військами герцога Савойського в ніч з 11 на 12 грудня 1602 року. Свято відмічають на початку грудня, в найближчі до пам'ятної дати вихідні. Назва свята походить від французького слова *escalade*, що означає «штурм фортеці за допомогою драбин».

Головним персонажем свята є матінка Руайом, яка, згідно легенди, вилила гарячий казан супу на голови савойських солдат, що намагалися видертися на стіни міста. В пам'ять про цю подію потрібно обов'язково з'їсти чашку овочевого супу і спробувати шоколадний казанок, набитий марципановими овочами. Існує звичай розбивати шоколадний казанок зі словами: «Нехай таким же чином загинуть всі вороги Республіки!».[3].

Також не забувають мешканці кантонів відзначити і річницю найбільш важливих битв, що відіграли вирішальну роль в утвердженні незалежності членів молодшої Швейцарської Конфедерації.

Так, в кантонах Швіц і Цуг кожен рік 15 листопада урочистою ходою і вітальним словом святкують перемогу конфедератів у битві при Моргартені (1315 р.)

В пам'ять про Земпахську битву, що відбулася в 1386 р. в містечку Земпах поблизу Люцерна, щороку на початку липня проходить урочиста хода. Учасники ходи, одягнуті у військову форму того часу і озброєні піками, крокують до місця битви.

Щорічно в перший четверг квітня мешканці кантона Гларус святкують перемогу в битві при Нефельсі в 1388 році. В пам'ять про цю подію населення збирається в Нефельсі і йдуть до місця битви урочистою процесією (Näfelser Fahrt), що складається з музикантів, барабанщиків, солдатів, представників католицької і протестантської церков. Процесія зупиняється кілька разів з метою виконання різноманітних церемоній, в одній з яких урочисто зачитуються імена солдат, що загинули у цій битві [3].

У швейцарських кантонах існує ще багато місцевих свят. Тепер кілька слів про дотримання швейцарцями місцевих традицій. Не дивлячись на бурхливий розквіт індустріалізації і комп'ютеризації, в Швейцарії дуже дбайливо ставляться до старовинних звичаїв, причому роблять це аж ніяк не напоказ. Тут слід назвати не тільки знайомі фольклорні свята, як Базельський карнавал або співочі конкурси у Цюриху. Великої уваги заслуговує перегонка худоби на гірські пасовиська. Здавалося б це ординарна подія, проте у швейцарців вона перетворюється на маленьке свято. Головна подія такого свята – бої корів у Нижньому Вале. Особлива ж схильність до стародавніх традицій відмічається у мешканців католицьких кантонів [5].

Не менш трепетно ставляться у своїх місцевостях швейцарці і до історичних пам'яток. «Скрижалі історії» тут можна не просто уявити, а побачити, торкнутися і прочитати. Це неважко зробити, приміром, у Люцерні гуляючи по критому мосту через річку Ройс. Капелльбрюке, як називають цей міст місцеві мешканці, став символом Люцерна, і туристи зі всього світу полюбляють робити на ньому фотографії та пред'являти їх потім у якості доказу свого перебування в Швейцарії. Міст побудований з дерева в 1300 році. Криті мости були тоді частиною міських укріплень і використовувалися для транспортування зброї. Але Капелльбрюке видатний ще й тим, що всі його 204 метри прикрашені картинами і віршами, що розповідають про історію міста і його святих – 111 малюнків XVII ст. з віршованими текстами! В 1993 році сталася пожежа, в якій загинула «частина історії», але вже наступного року все було відновлено по репродукціям. Ось вам ще один доказ справжнього ставлення до своєї історії [6].

Як бачимо швейцарці, у якому б кантоні вони не жили, шанують свою місцеву історію, дотримуються своїх місцевих традицій і це дає свої позитивні плоди. Як зазначає один слов'янський знавець Швейцарії і швейцарців:

«Мала батьківщина», чи то місто, містечко або сільце, є предметом гордості мешканців, їх турботи про умови проживання. Саме з них складається «велика Батьківщина» – Швейцарська Конфедерація, яку шанують, люблять, захищають і критикують її громадяни. Мабуть, це і називається патріотизмом. Багато будівель, побудованих у різний час, створюють враження, начеб-то вони закликані донести до далеких нащадків свій стиль, смак, уявлення про життя. Здається, вони зводились на віки».[4, с. 34]

Так швейцарський народ шляхом з минулого через сучасне впевнено крокує до майбутнього.

Джерела та література

1. *Билтон П.* Эти странные швейцарцы / Пер. с англ. Р. Воскерчана. – М.: Эгмонд Россия Лтд., 2000. – 72 с. (Серия «Внимание: иностранцы!»)
2. *Петров И.* Очерки истории Швейцарии. – Екатеринбург: Корпорация типографий «Циркон», 2006. – 918 с.
3. Праздники Швейцарии. Исторические праздники // <http://swiss-days.ru/istoricheskie-prazdniki>
4. *Степанов А.И.* Русские и швейцарцы. Записки дипломата. – М.: Научная книга, 2006. – 592 с.
5. <http://www.fantazia-svit.com.ua/?continent=11&country=15>
6. <http://www.starayakarta.com/swiss/articles/33.html>
7. *Baumann, Max.* Orts- und Regionalgeschichte. In: Schneider, Boris; Python, Francis (Hrsg.): *Geschichtsforschung in der Schweiz. Bilanz und Perspektiven 1991.* Basel, 1992, 417–428. First published in: *Schweizerische Zeitschrift für Geschichte*, 41 (1991), 169–180;
8. *Brändli, Sebastian.* Konstruierte Heimat. Zürcher Gemeinden im Bundesstaat. Ortsgeschichte und nationale Identitätsbildung. In: *Schweizerische Zeitschrift für Geschichte*, 51 (2001), 318–341;
9. *Chronicon Helveticum Aegidii Tschudii*, gewesenen Land-Ammanns zu Glarus, *Chronicon Helveticum.* Oder Gründliche Beschreibung Der So wohl in dem Heil. Römischen Reich ... vorgeloffenen Merckwürdigsten Begegnussen; Alles Aus Authentischen Briefen und Urkunden ... zusammen getragen. – Basel: Bischoff, 1734–1736.
10. *Coutaz, Gilbert.* Panorama des monographies communales. Un premier bilan à l'occasion du bicentenaire du canton de Vaud. In: *Revue historique vaudoise*, 111 (2003), 94–239;
11. *Fritzsche, Bruno.* Moderne Stadtgeschichte. In: *Schweizerische Zeitschrift für Geschichte*, 41 (1991), 29–37; Lüthi, Christian. Ortsgeschichtsschreibung im Kanton Bern. Bestandsaufnahme und Trends der letzten

Jahrzehnte. In: Berner Zeitschrift für Geschichte und Heimatkunde, Jg. 67 (2005), 1–36;

12. *Körner, Martin* (Hg.). Bibliographie der Stadtgeschichte der Schweiz von 1986 bis 1997. Bern, 2002;

13. *Lüth, Christian*. Switzerland // <http://www.localhistory.no/countries/switzerland.html>

14. *Meier, Bruno*. Geschichtsschreibung im Lokalen. Ergebnisse und Trends aus dem Aargau in den letzten 25 Jahren. In: *Argovia*, 115 (2003), 39–45;

15. *Müller Johannes*. Geschichte der Schweizerische Eidgenossenschaft. B. 1-5. – Leipzig, 1786-1808.

16. *Salathé, René*. Ein Blick auf die Gipfflur der landeskundlichen Forschung im Kanton Basel-Landschaft. In: *Baselbieter Heimatblätter*, Jg. 66 (2001), 97–120;

17. *Stumpff, Johann*. Gemeiner loblicher Eydgnoschaft Stetten, Landen und Völckeren Chronick wirdiger Thaten Beschreybung. LA, Zürich 1548.

18. *Walter F.* La Suisse urbaine, 1750–1950. Carouge-Genève, 1994.

Weibel, Andrea. Feiertage // <http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/d/D16124.php>

Олег Песчаный (*Київ, Україна*) **Значення місцевої історії у загальній історії Швейцарії**

Стаття присвячена розгляду ролі місцевої історії в загальній історії Швейцарії, а також турботі швейцарців про збереження історичної пам'яті про свій край і як результат – вихованню їх патріотами своєї землі.

Ключові слова: Швейцарія, місцева історія, кантони, комуни, історичні суспільства, традиції, свята, історичні пам'ятки

Олег Песчаный (*Киев, Украина*) **Значение местной истории в общей истории Швейцарии**

Статья посвящена выяснению роли местной истории в общей истории Швейцарии, а также заботе швейцарцев о сохранении исторической памяти о своем крае и как результат – воспитанию их патриотами своей земли.

Ключевые слова: Швейцария, местная история, кантоны, коммуны, исторические общества, традиции, праздники, исторические памятники

Oleh Peschanyi (*Kiev, Ukraine*) **The value of local history in general history of Switzerland**

The article is devoted to finding out the role of local history in general history of Switzerland, and also concern of Swisses about the maintainance of historical memory about their region and as a result – their formation as patriots of their land.

Key words: Switzerland, local history, Canton, communes, historical societies, traditions, holidays, historical monuments